

El Conveni Europeu dels Drets Humans – El Tribunal Europeu dels Drets Humans

Conferència del 19 de juny de 2014 a Girona

Montserrat Enrich Mas, cap de Recerca i Biblioteca del Tribunal Europeu dels Drets Humans, vicepresidenta de l'Institut de Drets Humans de Catalunya

Homenatge a Lluís Maria de Puig, gran europeista, l'itinerari del qual al Consell d'Europa està íntimament lligat al Conveni Europeu dels Drets Humans. Arriba a l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa l'abril del 1983, poc temps després de l'entrada d'Espanya al Consell d'Europa el 1978 i de la ratificació del Conveni el 1979 i l'acceptació del dret de recurs individual el 1981.

Què és doncs el Conveni Europeu dels Drets Humans (CEDH)? I què va significar per a Espanya la seva ratificació? I què significa avui per a milions d'europeus i per a molts més milions d'habitants de la resta del món?

El CEDH és la primera gran realització del Consell d'Europa, creat el 1949 al final de la II Guerra Mundial per permetre una més gran cooperació entre els diversos pobles d'Europa i una defensa col·lectiva dels drets humans.

Amb aquest fi, es va firmar a Roma, el 4 de novembre de 1950, el Conveni Europeu per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals. El Conveni preveia una garantia col·lectiva dels drets humans, i creava una comissió i un tribunal europeus dels drets humans. A més a més, per primera vegada en dret internacional es reconeixia als individus el dret de sotmetre el seu cas a un organisme internacional, que podria prendre una decisió obligatòria per a l'estat implicat.

Quins drets eren objecte d'aquesta protecció especial? Els drets garantits pel Conveni eren els drets civils i polítics clàssics: el dret a la vida, la prohibició de la tortura i de l'esclavatge i del treball forçat o obligatori, el dret a la llibertat i a un procés equitatiu, el principi de legalitat, la protecció de la vida privada i familiar, del domicili i de la correspondència, la llibertat de consciència i religió, d'expressió, de reunió i d'associació, i la llibertat sindical, i el dret a casar-se i a fundar una família.

Posteriorment, mitjançant protocols addicionals, es van protegir altres drets, com drets addicionals dels acusats, certs drets processals dels estrangers, la igualtat de drets d'home i dona en relació amb el matrimoni o, el més important, la prohibició de la pena de mort.

Aquests drets s'han de garantir sense cap discriminació en base, entre altres, a la raça, el sexe, la religió, la naixença, la riquesa o una altra condició. A més a més, l'estat es compromet a establir recursos eficaços contra les violacions d'aquests drets.

El 1950, el Conveni va ser firmat per 12 estats, però en el moment que Espanya el ratifica el 1979, el text ja havia estat ratificat per uns 18 estats, els més recents eren Grècia i Portugal, que havien accedit a la democràcia després de més o menys anys de dictadura. Aquest camí va ser seguit per Espanya el 1979 i a partir dels anys 1990 per molts altres països de l'Europa central i oriental, inclosa Rússia, els països del Caucas i dels Balcans.

La pertinença al Consell d'Europa i la posterior ratificació del Conveni, ja des dels anys 1970 ha estat considerada com un certificat (o label) de legitimitat democràtica. El fet per a un estat de renunciar a una part de la seva sobirania per sotmetre's a les decisions jurídiques sobre una matèria tan sensible com els drets humans d'un tribunal internacional, format per jutges de diferents estats europeus, constitueix un gran avenç en el camí cap a la consolidació de la democràcia, mitjançant la garantia dels drets humans.

Què és doncs el Tribunal Europeu dels Drets Humans i com funciona?

Per començar diré que el Tribunal Europeu dels Drets Humans que coneixem avui no té res a veure amb el que vaig conèixer jo el 1979 quan vaig arribar a Estrasburg. El 1979 el Tribunal estava format per 18 jutges i decidia un nombre molt reduït de casos, car una Comissió Europea dels Drets Humans filtrava els casos clarament inadmissibles.

A partir dels anys 1990, la situació canvia amb l'accessió a la democràcia dels països de l'Europa central i de l'Est, i el nombre de casos creix d'una manera exponencial i els retards s'acumulen. Per a solucionar el problema s'adopta el 1998 el Protocol n. 11 al Conveni, que transforma el Tribunal en un òrgan permanent directament accessible als ciutadans un cop exhaurits els recursos judicials nacionals. La Comissió desapareix. Altres protocols han reformat novament el sistema establert al Conveni.

El Tribunal actual està format per un nombre de jutges igual al dels estats membres del Conveni, avui 47 jutges. Són elegits per a un mandat de 9 anys, no renovable, per l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa, en vot individual i secret, entre una llista de 3 candidats presentada per cada un dels estats. Aquesta forma d'elecció assegura una legitimitat democràtica als jutges elegits. Precisament durant el mandat de Lluís Maria de Puig com a president de l'Assemblea es va professionalitzar la manera d'efectuar aquesta elecció, a fi d'assegurar un coneixement suficient del Conveni i de la jurisprudència del Tribunal, així com d'una de les dues llengües oficials del Consell d'Europa. Així mateix, l'Assemblea exigeix una representació equilibrada dels dos sexes, fins al punt que ha refusat llistes en les quals els tres candidats eren homes o dones.

Sigui quina sigui la professió del jutge en el moment de l'elecció, jutge, professor, advocat, funcionari, un cop elegit té l'obligació de decidir amb independència els casos sotmesos al Tribunal, no pot acceptar instruccions de cap govern i ha de mantenir la confidencialitat de les deliberacions. Precisament aquestes exigències, unides a la forma d'elecció i al caràcter col·legiat de les decisions importants, asseguren la independència de la institució.

Efectivament, si un 90 % dels casos són inadmissibles i decidits per un jutge únic, la resta de casos, els més importants, són decidits per comitès de 3 jutges, sales de 7 jutges i per la Gran Sala de 17 jutges per als casos que creen nova jurisprudència o tracten de qüestions noves o importants. Les sentències del Tribunal són obligatòries per als estats part en el procediment, que pot iniciar-se a instàncies d'un estat (en un nombre molt reduït de casos, com recentment Geòrgia c/ Rússia o Ucraïna c/ Rússia) o d'una o més persones individuals o grups d'individus.

Les demandes presentades contra Espanya no han estat molt nombroses, però algunes han fet jurisprudència, com el primer cas espanyol al Tribunal, Barberà, Messeguer i Jabardo, relatiu al procediment davant l'Audiència Nacional d'uns independentistes catalans, o el cas de la Sra. López Ostra, que va ser el primer cas examinat pel Tribunal relatiu a la protecció del medi ambient. Molts altres han seguit, que han permès una evolució de la legislació no sols espanyola, sinó també d'altres països europeus.

El caràcter de precedent de les decisions del Tribunal ha permès una creixent uniformitat en la regulació de temes nous com la igualtat de sexes, el reconeixement i la més gran acceptació de l'homosexualitat i la transsexualitat, una millor protecció de la llibertat d'expressió, una millor protecció dels drets de la defensa, i tants altres drets. És cert que s'ha aconseguit molt, però hi ha encara molt camí per fer, sobretot en les noves democràcies de l'Europa central i de l'Est, i la democràcia no és un dret adquirit i s'ha de mantenir la vigilància per a no fer massa passos enrere. El Tribunal és una eina eficaç per a aquest fi.